

Setembre cultural | | Actualitzat el 23/04/2021 a les 08:00

De la terra que s'escola

Míriam El Mouhadab Carbonell escriu sobre 'El setembre i la nit' (LaBreu, 2021), la primera novel·la de Maica Rafecas | «La primera novel·la de Rafecas es pot inscriure perfectament en una d'aquestes tendències iniciades fa uns 10 anys que cada cop són més prolíferes en la literatura catalana: des de la localitat, la universalitat»

«La trama principal de la novel·la és la següent: l'Anaïs, una dona d'uns 40 anys acabada de separar amb una filla de 7 anys, s'obsessiona per salvar la vinya familiar de l'expropiació del Govern per tal de construir al mig del Penedès un centre logístic» | Sara Blázquez

El setembre i la nit (LaBreu, 2021) és la primera obra de narrativa de la poeta Maica Rafecas. El seu debut novel·lístic és una obra aparentment senzilla, que amb un estil transparent i poètic, aconsegueix transportar al lector al paisatge inundat de ceps, a la vinya envoltada de turons i muntanyetes. Els personatges són rodons, intenten fugir de personatges arquetípics per situar-se en els claroscurs, en els grisos que molts cops la vida quotidiana ens acaba abocant. Amb l'Anaïs, però també amb en Jan, l'Elisa o l'absència de l'avi Pau, l'autora ens plantifica un conflicte trenat de les mancances i virtuts, de les sorts i les desgràcies, que tenen totes les famílies.

La trama principal de la novel·la és la següent: l'Anaïs, una dona d'uns 40 anys acabada de separar amb una filla de 7 anys, s'obsessiona per salvar la vinya familiar de l'expropiació del Govern per tal de construir al mig del Penedès un centre logístic. L'obra se situa a les portes de la crisi del 2008, a l'any anterior. Malgrat que la història passa fa uns quants enrere, la situació que descriu no és ni llunyana ni passada, si es canvia el conflicte del gran centre logístic, el CIM, per

macroparcs solars o la massificació eòlica estaríem en ple 2021. A partir d'aquest conflicte l'autora és capaç de plantejar altres «subconflictes» que pegen del conflicte de la terra, com pot ser l'obsessió pel llegat familiar que condueix a la protagonista, des dels ulls del seu entorn, a un terreny pantanós entre la bogeria, l'obsessió i el compromís de conservació de les tradicions, de les maneres de fer d'abans, les absències familiars, recalcant-ne la dimensió de la pèrdua, de la mare, de l'àvia i de l'avi, les nul·les perspectives de futur del Jan (i també de la Samira), entre d'altres. Tot això fa emergir unes línies temàtiques de l'obra, que a parer meu, són un pèl sorprenents, perquè són innovadores en el context geogràfic de l'obra, com per exemple el tema del sistema burocràtic de l'administració i el de la salut mental. Aquest darrer tema es planteja allunyant-se de les dinàmiques de la ciutat i arrelant la qüestió a la terra. Això fa que s'evidenciïn que tot allò que funciona a la ciutat, no funciona a còpia als entorns rurals. Tot plegat, fa que el dubte, allò que es diu, el que no es diu, el que es veu i el que no, els possibles i els impossibles, vagin agafant pes a mesura que avança la novel·la. L'Elisa, la treballadora social, més que l'antagonista, l'enemic, representa aquest dubte, aquesta cosa que cal observar molt i escoltar molt, i no només a les veus humanes, abans de fer alguna sentència, que pot semblar desproporcionada.

Gràcies a un domini traçut de les distàncies del narrador de l'autor, el lector té la capacitat de posar-se a la pell de gairebé tots els personatges, o almenys, arribar a comprendre les seves posicions. El narrador de *El setembre i la nit* és magistral i camaleònic perquè sap adoptar la veu i la mirada que el moment i el personatge requereix, això fa que molts cops més que un narrador omniscient sembli més una narració polifònica plena de relats en primera persona que fa que les capes dels conflictes quedin més nues i clares. Ara bé, això no vol dir que només hi ha o blanc o negre, sinó el contrari, fa que la complexitat tingui el lloc que es mereix, dotant dosis de versemblança i realisme a la narració. A més, l'estructura externa de l'obra ?capítols breus i títols contextualitzadors?, fa que això funcioni encara millor. Pel que fa a la interna, és principalment lineal, el transcurs d'un any, de setembre a setembre, però amb alguns flashbacks que queden molt ben lligats i justificats. La novel·la té un bon ritme, tant de la trama com de l'estil, un ritme constant tot i que se serveix d'una forma que tot i ser molt rítmica pot acabar fent-se pesada. La fórmula de «hi havia tal» o «hi havia qual» fa que alguns moments quedin desaprovats sota aquesta forma i que s'acabi fent repetitiva en alguns fragments, perquè no acaba de quedar del tot justificada ni per l'escena ni pels personatges que hi apareixen. Més que res, trobo que moments que haurien de ser més potents, més intensos, fins i tot una mica més violents, queden malgastats sota capes de «hi havia», com per exemple, el capítol de l'«Acció». Potser l'autora amb aquesta fórmula també en volia fer augmentar l'èpica del moment, però crec que aquest efecte queda desvirtuat perquè la fórmula ja s'havia utilitzat en altres capítols per mostrar el matis de l'escenari, per fer emergir una certa tendresa gairebé naïf, per donar valor al paisatge, per deixar descrita l'escena de tal manera que tots els elements quedessin en igualtat de condicions davant del lector.

La primera novel·la de Rafecas es pot inscriure perfectament en una d'aquestes tendències iniciades fa uns 10 anys que cada cop són més prolíferes en la literatura catalana: des de la localitat, la universalitat. La reivindicació de la identitat, sobretot la col·lectiva, per tal de reconfigurar-la en aquest segle XXI agitat quan toca qüestions de llengua, de cultura i de nació. Tot això no és aliè als grans conflictes polítics i socials dels últims 15 anys, i la literatura fa una dècada que necessita explicar-nos perquè tant narradors com lectors compreguem el nostre voltant, però també a nosaltres mateixos des de la col·lectivitat. Tot plegat es veu abocat a allunyar-se de Barcelona ?i sí, dic Barcelona com símbol d'aquesta cosa cosmopolita, ciutadana del món, que ens han volgut vendre i fer creure molts cops? per anar-se'n, o més aviat tornar, allò que anomenen «el territori», a la terra, sigui de mar, de muntanya o de plana. *El setembre i la nit* és una obra que tot i no implicar cap retorn que sigui un resultat d'un desplaçament físic, excepte el de Samira i el de la Judit que queden molt contraposats a l'immobilisme d'en Jan, hi ha un enyor al passat i una força magnètica que permet llegir tot el periple de l'Anaïs com un retorn a la terra, a l'herència. Aquest retorn a la ruralitat, modernitzada i «avançada» evidentment, cada cop és un motiu més present en les obres de casa nostra, perquè la ficció també és una eina solvent per explicar-nos d'on venim, on som i cap on caldria anar, tenint al cap la lluita i l'*anar-hi, anar-hi,*

anar-hi.